

มธุรส สิริประภาพรรณ 2550: กระบวนการปรับเปลี่ยนการทำนาสู่เกษตรกรรมยั่งยืนของชาวนา ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์ทิพวัลย์ สัจจันทร์, Dr.ing. 170 หน้า

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการของระบบการเกษตรและข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกร 2) สร้างกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนการทำนาสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 3) นำเสนอแนวทางกระบวนการปรับเปลี่ยนการทำนาต่อผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะในท้องถิ่น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการรวบรวมจากเอกสาร

ผลการวิจัยมีดังนี้ พัฒนาการของระบบการเกษตรสามารถแบ่งยุคการทำนาออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2467–2514 ทำนาค้าและนาหว่านถั่วราย ใช้แรงงานคนและสัตว์ สัตว์เลี้ยงคือควาย อยู่ดีกินดี ไม่ต้องซื้อปัจจัยการผลิต ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2515–2543 เริ่มทำนาปีหว่านนํ้าตม ใช้แรงงานคน และเครื่องจักรขนาดเล็ก สภาพแวดล้อมเริ่มเสื่อมโทรม รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น และ ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2544–2549 ทำนาปรังและนาปี ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ชาวนาพึ่งตนเองได้น้อยลง จากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า ชาวนาที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 21 ราย สามารถจัดกลุ่มชาวนาออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มสนใจ เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในประเด็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้นแต่ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการพึ่งตนเอง กลุ่มที่ 2 กลุ่มพัฒนา เป็นกลุ่มที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปทดลองปฏิบัติแต่ยังไม่มีการนำไปใช้ในแปลงนาอย่างชัดเจน สามารถผลิตผักที่ปลอดภัยบริโภคในครัวเรือนได้ ส่วนกลุ่มที่ 3 กลุ่มก้าวหน้า เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนคือ สามารถผลิตข้าวและผักที่ปลอดภัยบริโภคในครัวเรือนโดยการประยุกต์ใช้สารไล่แมลงและปุ๋ยชีวภาพในนาข้าว ในส่วนของกระบวนการเชื่อมโยงเข้าสู่นโยบายสาธารณะ จัดทำโดยสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและการปฏิบัติ โดยอาศัยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

จากข้อค้นพบในการวิจัย พบว่า การปรับเปลี่ยนการทำนาต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และสร้างสมประสบการณ์จากการทดลองเพื่อให้เกิดความมั่นใจและมีความเชื่อมั่นในแนวทางการปฏิบัติ ในส่วนของผู้วิจัยต้องมีคณาจารย์ที่มีความรู้เพิ่มเติมพร้อมทั้งมีการพัฒนาการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างประสบการณ์ทางเกษตรตลอดเวลา

Maturos Siripraphaphan 2007: Transformation Processes of Rice Farming with Sustainable Agriculture Perspectives Tambon Ta-ngam, Amphoe Muang, Changwat Prachin Buri. Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management), Major Field: Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Interdisciplinary Graduated Program. Thesis Advisor: Mrs. Thippawal Srijantr, Dr.Ing. 170 pages.

The objectives of this study on the transformation processes of rice farming with sustainable agriculture perspectives in Tambon Ta-ngam, Amphoe Muang, Changwat Prachinburi" were: 1) to analyze development of the agriculture system and socio-economic situation in Tambon Ta-ngam, and 2) to facilitate the learning processes in sustainable rice farming of the farmers' group. This study also aimed to strengthen public policy processes in agriculture at the Tambon level. A participatory action research approach with questionnaire, in-depth interview and participatory observation was employed. Twenty-one farmers from all 12 villages of Ta-ngam participated in the learning processes through practical activities and site visits.

The research found 3 periods of agriculture in Ta-ngam. The 1<sup>st</sup> period, 1924-1971, had traditional rice culture that used man- and animal-based technology such as rice transplanting and dry-seed broadcasting with ploughing by buffalo, and still had food and environmental richness in the rice fields. The 2<sup>nd</sup> period, 1972-2000, had modern rice farming that initiated use of small machines, germinated-seed broadcasting, chemical inputs, degraded environment and excessive household expenditure. The 3<sup>rd</sup> period, 2001-2006, was also modern rice farming that resulted in severely deteriorating the way of life of farmers in Ta-ngam. Thus, the learning processes emphasized on issues relevant to the farmer's way of life, area-based problems, and appropriate knowledge and technology, for example, selecting and developing local rice varieties, using organic inputs and methods for insect pest management and soil improvement.

The research showed that the learning development of farmer's was in 3 levels: 1) Interested group - farmers were interested in learning but did not transform it into self-reliance; 2) Developed group - farmers could adopt knowledge into practice but did not clearly use it in their field, and 3) Progressive group - farmers showed clear transformation because they could produce safe food and organic inputs, i.e. bio-extract and herb-extract. The local public policy process used farmer's participation to identify topics and manage the learning process in order for them to understand concepts and practices about sustainable agriculture in their community.